

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження. Проблема становлення громадянського суспільства завжди цікавила науковців у різні часи існування цивілізації. Сьогоднішні уявлення про громадянське суспільство скоріше політично-лозунгові, ніж науково осмислені. Тому звернення до заявленої проблеми - нагальна необхідність. **Метою дослідження** є соціально-філософський аналіз громадянського суспільства і виявлення механізмів, базових основ та структуроутворюючих елементів становлення та розвитку громадянського суспільства, виявлення та дослідження проблеми становлення громадянського суспільства в Україні. Досягнення зазначеної мети передбачає виконання таких **завдань**: дослідити еволюцію уявлень про громадянське суспільство; уточнити сутність поняття “громадянське суспільство”; обґрунтувати закономірності розвитку громадянського суспільства; проаналізувати суспільну роль громадянського суспільства; осмислити проблему громадянського суспільства в сучасній Україні. Починаючи від античних мислителів, ідея громадянського суспільства відображала пошук шляхів гармонізації суспільного життя [3, с. 21-26]. Мислителі XVII-XVIII ст., розвиваючи ідеї громадянського суспільства, довели необхідність юридичного закріплення нового правового статусу соціальних суб’єктів: особи (природні права), громадянина (право на життя, свободу і власність), суспільства (громадянське суспільство, яке створюється волею громадян) і держави (ідея народного суверенітету). У працях мислителів Нового часу на зміну уявлень про синкретичність громадянського суспільства і держави постають уявлення про суб’єктність громадянського суспільства. В концепції Г. Гегеля громадянське суспільство є посередником між сім’єю і державою, який створює умови загальності правосуддя, а в концепції К. Маркса сім’я і громадянське суспільство - рушійні сили, які “самі себе перетворюють у державу”. На основі цих концепцій В.А. Моргун розмежує аристотелівську (зв’язок з демократичною державою) і боденівську (зв’язок з будь-якою державою) традицію уявлень про громадянське суспільство. Аристотелівська традиція знайшла продовження в сучасних ліберальних моделях, в яких визнається громадянське суспільство в країнах Заходу і заперечується його існування в країнах третього світу, соціалістичного табору та пострадянського простору. Різноманіття підходів зумовило і різноманіття визначень громадянського суспільства: спільність вільних, рівноправних людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, користуватися свободою і надійним соціальним захистом, а також брати участь у політичному житті; необхідний і раціональний спосіб соціального життя, заснований на праві і демократії; суспільний лад, при якому людині гарантується вільний вибір форм її економічного та політичного буття, утверджуються права людини, забезпечується політичний плюралізм; суспільство, яке контролює не тільки державу, але й багатства країни, її економіку; суспільство зрілих громадян із високим рівнем економічної, соціальної, духовної, політичної культури, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини; суспільство вільних громадян, яке вільне від держави, але взаємодіє з нею [5, с. 23-30]. Громадянське суспільство завжди пов’язане з економікою і політикою, бо в економічному житті вони є суб’єктами процесу суспільного відтворення, а в політичному житті – елементами політичної системи [4, с. 8]. Оскільки взаємозв’язок колективів, які є елементами громадянського суспільства, і держави має характер об’єктивного, внутрішнього зв’язку соціально неоднорідного соціуму, то взаємозв’язок громадянського суспільства і держави є законом розвитку соціуму. Проявляється цей закон у взаємодії держави і громадянського суспільства, яка є закономірністю розвитку громадянського суспільства і складає його зовнішню сторону. Ця взаємодія визначається силою впливу соціальних суб’єктів і відображає ступінь зрілості громадянського суспільства: “елементарне” (елементи громадянського суспільства іноді впливають на державу), “функціонуюче” (елементи громадянського суспільства мають значний вплив на державну владу), “повноцінне” (контролює державу). Аналіз проблеми

розколу соціуму виявив, що громадянське суспільство і держава є взаємодіючими і взаємозумовленими чинниками суспільного розвитку. Громадянське суспільство, як і держава, є інтегратором соціуму, але його інтегруюча роль породжується приватними потребами та інтересами. Держава уособлюється держбюрократією, а громадянське суспільство – соціальними суб'єктами, які відображають потреби розвитку соціуму. Між громадянським суспільством і державою виникають протиріччя, вирішення яких сприяє удосконаленню державної влади і оптимізації розвитку соціуму [2, с. 106-112]. Трансформація українського соціуму, зумовлена взаємодією елементів громадянського суспільства з державою, супроводжувалась системною кризою; здійснювалась в умовах неготовності більшості громадян до стихійних реформ; спричинила тяжкі соціальні наслідки, знецінення людського капіталу; породила розкол соціуму [1, с. 114-124].

Висновки. Суспільна трансформація України супроводжується системною кризою, пов'язаною з кризою громадянського суспільства. Подолання системної кризи в Україні потребує визнання громадянського суспільства реальним суб'єктом, який відіграє ключову роль у суспільному відтворенні. Успішна модернізація українського соціуму можлива лише за умови поєднання традиційних національних цінностей з надбанням інших цивілізацій та системного підходу до оптимізації розвитку громадянського суспільства, держави і соціуму.

Література:

1. Скворець В.О. Трансформація українського суспільства // *Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянини*. – Запоріжжя, 2002. – Вип. 9. – С. 114-124.
2. Скворець В.О. Взаємодія громадянського суспільства і держави як закономірність розвитку соціального організму // *Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянини*. – Запоріжжя: 2004. – Вип. 12. – С. 106-112.
3. Горбань О.В. Сучасна філософська парадигма громадянського суспільства / А.В. Горбань // *Соціально-філософські та економічні аспекти співвідношення культури і інформаційного простору: зб. наук. праць*. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2009. – С. 21-26.
4. Рожкова Ю.А. Громадянське суспільство і особистість: форми взаємодії. — Донецьк, 2009. — 16 с.
5. Колодій А. Ф. Історична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу) / А. Ф. Колодій // *Електронний незалежний культурологічний часопис «І»*. — 2001. — № 21 — С. 23-42.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія/Т.В.Гончарук, Н.В.Гнасевиц, М.І.Гурик, О.М.Рудакевич, Р.Ю.Чигур, М.Л.Шумка; за ред.. професора О.М.Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256с.
7. Гончарук Т., Шумка М., Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал/ Тетяна Гончарук, Михайлина Шумка // *Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань*. – Львів, 2011. – 215-222.
8. Гончарук-Чолач Т. Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення / Тетяна Гончарук-Чолач // *Психологія і суспільство*. – 2010. - №4. – С.72-81.
9. Гурик М.І., Гончарук Т.В., Шумка М.Л. Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126с.
10. Гончарук Т. Філософія сучасного українця у форматі інноваційного суспільства/Т.В.Гончарук//*Наукові записки. Сер. Філософія. Острозька Національний університет «Острозька академія», 2011. – Вип.9.*